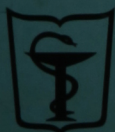

PGS. TS. NGUYỄN VĂN ĐĂNG

TAI BIẾN MẠCH MÁU NÃO

NGUYỄN
C LIỆU

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

PGS. TS. NGUYỄN VĂN ĐĂNG

TAI BIẾN MẠCH MÁU NÃO

(Tái bản lần thứ ba có sửa chữa và bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC
HÀ NỘI - 2006

Lời giới thiệu

Tai biến mạch máu não là một bệnh lý do nhiều nguyên nhân khác nhau gây nên và ngày càng có xu hướng gia tăng ở Việt Nam. Tai biến mạch máu não có thể gây chết người nhanh chóng nhưng nhiều khi để lại tàn phế là một gánh nặng cho gia đình bệnh nhân. Tai biến mạch máu não xảy ra đa phần do sự hiểu biết không đầy đủ về căn bệnh này và một khi đã xảy ra, việc điều trị sẽ cực kỳ tốn kém. Mặc dầu có nhiều tiến bộ đáng kể về các phương tiện chẩn đoán, điều trị nội khoa hay ngoại khoa, nhưng tỷ lệ tử vong do tai biến mạch máu não vẫn còn khá cao ở những nước tiên tiến và rất cao ở Việt Nam. Chính vì vậy việc đề phòng tai biến mạch máu não là một biện pháp chủ đạo của nhiều nước tiên tiến như kết luận của Tổ chức Y tế Thế giới đã rút ra *tai biến mạch máu não có khả năng dự phòng hiệu quả*. Nhằm cung cấp một tài liệu sau đại học bằng tiếng Việt một cách toàn diện, cũng như nhằm cung cấp những thông tin đầy đủ cho những người quan tâm đến vấn đề này, PGS. TS. Nguyễn Văn Đăng đã biên soạn cuốn sách *Tai biến mạch máu não*. Tác giả cuốn sách là một trong những chuyên gia đầu ngành của ngành thần kinh Việt Nam, đã nhiều năm lăn lộn và gắn bó với đề tài này, chắc chắn cuốn sách sẽ là một tài liệu quý giá cho bạn đọc vì cuốn sách này được viết bằng cả một bề dày kinh nghiệm của tác giả. Chúng tôi xin giới thiệu với bạn đọc cuốn sách *Tai Biến Mạch Máu Não* của PGS. TS. Nguyễn Văn Đăng, Chủ nhiệm Bộ môn Thần kinh, Trường Đại học Y khoa Hà Nội với tấm lòng trân trọng.

PGS. TÔN THẮT BÁCH
Hiệu trưởng Trường Đại học Y khoa
Hà Nội

Lời tác giả

Tai biến mạch máu não đang là một vấn đề thời sự và cấp bách của y học và cũng là vấn đề thực hành hàng ngày của nhiều chuyên khoa: Thần kinh, Hồi sức cấp cứu, Tim mạch, Phục hồi chức năng, X quang, Y tế công cộng...

Trong những năm gần đây, ở nước ta tai biến mạch máu não đang có chiều hướng gia tăng cướp đi sinh mạng của nhiều người hoặc để lại di chứng nặng nề gây thiệt hại to lớn cho gia đình và xã hội.

Ngày nay với những phương tiện chẩn đoán hiện đại, các thuốc mới có hiệu quả cao, đã giúp dự phòng và điều trị hiệu quả hơn, cải thiện đáng kể tiên lượng của bệnh. Tỷ lệ tử vong và di chứng nặng đã bắt đầu giảm ở các bệnh viện lớn trong nước có trang bị tốt. Quan niệm trước đây cho tai biến mạch máu não là "*cách kết thúc cuộc đời người già*", ngày nay đã trở thành lỗi thời. Hơn nữa số liệu thống kê ở các bệnh viện cho ta thấy tỷ lệ cao tai biến mạch máu não ở người trẻ là lực lượng đang có nhiều cống hiến cho xã hội và cũng là nhóm có nhiều lợi ích điều trị hơn người già.

Ý thức được tầm quan trọng của vấn đề, chúng tôi biên soạn cuốn sách này và chỉ đề cập đến những vấn đề chính yếu của tai biến mạch máu não, coi là tài liệu giảng dạy ở bậc sau đại học, tài liệu tham khảo dùng cho đồng nghiệp các tuyến y tế. Mặc dầu, tác giả đã hết sức cố gắng, song chắc chắn khó tránh khỏi các thiếu sót khi đề cập đến vấn đề quá lớn này. Chúng tôi mong nhận được sự ủng hộ của độc giả và ý kiến đóng góp cho lần tái bản sau.

PGS.TS. NGUYỄN VĂN ĐĂNG

Nguyên trưởng Bộ môn thần kinh

Trường Đại học Y khoa Hà Nội

Mục lục

Chương 1: DỊCH TỄ HỌC TAI BIẾN MẠCH MÁU NÃO	9
Mục đích nghiên cứu	10
Các tiêu chuẩn chẩn đoán TBMMN	11
Tổng quan tài liệu về dịch tễ học TBMMN	12
Vài số liệu nghiên cứu dịch tễ học	20
- Ở miền Bắc và miền Trung	20
- Ở miền Nam	22
Các yếu tố nguy cơ của TBMMN	22
Chiến lược phòng chống TBMMN	26
Chương 2: GIẢI PHẪU ỨNG DỤNG TUẦN HOÀN ĐÔNG MẠCH NÃO	38
Các động mạch ở não	38
Hệ thống hoá các khu vực tưới máu não	47
Bàn hệ tuần hoàn não (hệ thống tưới bù)	51
Chương 3: PHÂN LOẠI QUỐC TẾ LẦN THỨ 10 CÁC BỆNH MẠCH MÁU NÃO	60
Chương 4: THIẾU MÁU CỤC BỘ THOÁNG QUA Ở NÃO	66
Định nghĩa	66
Dịch tễ học TMCBTQ	66
Các yếu tố nguy cơ	67
Nguy cơ xảy ra nhồi máu não sau TMCBTQ	67
Sinh bệnh học	68
Nguyên nhân	68
Các xét nghiệm bổ sung	69
Lâm sàng	69
Chẩn đoán phân biệt	72
Điều trị	73
Chương 5: TAI BIẾN TMCB NÃO (nhồi máu não)	76

Định nghĩa và phân loại	76
Nguyên nhân	76
Những vấn đề giải phẫu sinh lý giải thích đặc điểm lâm sàng và chỉ đạo điều trị	79
Lâm sàng TMCB não	102
Biểu hiện lâm sàng chung của TMCB não	102
Biểu hiện lâm sàng tùy thuộc động mạch bị tổn thương	103
Điều trị	113
Chương 6: HEP ĐỘNG MẠCH CẢNH	129
Định nghĩa	129
Tổn thương bệnh lý	129
Triệu chứng lâm sàng	132
Cận lâm sàng	133
Chẩn đoán	136
Điều trị	137
Chương 7: HỐC NÃO	141
Lâm sàng	142
Chẩn đoán	146
Điều trị	153
Chương 8: XUẤT HUYẾT NỘI SỌ	156
Nguyên nhân xuất huyết nội sọ	156
Các thể xuất huyết nội sọ theo nguyên nhân	156
Chương 9: TÓM TẮT CÁC ĐIỂM CẦN NHỚ TRONG THỰC HÀNH TẠI BIẾN MẠCH MÁU NÃO	221
Định nghĩa và phân loại	221
Xử trí giai đoạn cấp TBMMN	223
Xử trí thiếu máu cục bộ não	223
Xử trí xuất huyết não	235
Xử trí xuất huyết dưới nhện	237

Chương 1

Dịch tễ học tai biến mạch máu não

Từ nhiều thập kỷ đến nay Tai biến mạch máu não (TBMMN) luôn là một vấn đề thời sự cấp bách của Y học, một thảm họa của loài người, của mọi lứa tuổi, mọi giới và mọi sắc tộc.

Tỷ lệ mắc bệnh trong cộng đồng rất cao và tăng theo thang tuổi.

Hoa Kỳ mỗi năm có 700 – 750 ngàn bệnh nhân cũ và mới (JAMA. Vol 283, n° 23, June 21, 2000). Chi phí 20 tỷ đô la/năm 1991 cho y tế và thiệt hại sản xuất. Ở các nước công nghiệp TBMMN là nguyên nhân tử vong đứng hàng thứ ba sau bệnh ung thư và tim mạch.

Trên toàn thế giới, mỗi năm TBMMN cướp đi sinh mạng của 4 triệu người. Số người sống sót di chứng nhẹ và vừa chiếm 50%, trong số này chỉ 26% trở lại nghề cũ, số còn lại phải chuyển nghề nên thu nhập thấp hoặc trở thành gánh nặng kinh tế cho gia đình và xã hội.

Ở Việt Nam TBMMN ngày càng gia tăng trở thành một vấn đề lớn của ngành Thần kinh học. Một số thống kê từng thời kỳ 3 – 5 năm ở các bệnh viện tỉnh thành cho thấy bệnh nhân nội trú vì TBMMN tăng từ 1,7 đến 2,5 lần.

Nhiều thập kỷ qua nhờ sự ra đời các kỹ thuật chẩn đoán nhanh, chính xác an toàn, sự đổi mới từ điều trị triệu chứng sang điều trị theo cơ chế sinh bệnh học hiện đại, sự ra đời của tổ chức ưu việt đơn vị đột quy mà nền Y học đã đạt những thành tựu to lớn về dự phòng và điều trị TBMMN.

Tỷ lệ mắc bệnh đã giảm 50% so với thời kỳ 1950 – 1980 nhờ chống lại các yếu tố nguy cơ (YTNC) trong cộng đồng, chủ yếu chống tăng huyết áp là yếu tố chiếm tỷ lệ 50% trong các yếu tố nguy cơ.